

Körber Ágnes

Egy all-round művészettörténész

Szakmai pályáját a Szépművészeti Múzeum Régi Képtárában kezdte, és utolsó terjedelmes művét azoknak a németalföldi képeknek szentelte, amelyek a gyűjtemény darabjaiként mindvégig foglalkoztatták (*Old Masters' Gallery catalogues, volume 3. Early Netherlandish painting ca. 1460-1540*. London, 2015). Ha a laikus megnézi, hány alkotás szerepel ebben a két tekintélyes kötetben (49), első reakciója talán ez: csak ennyi? Tényleg ennyi, de a művészettörténeti kutatásoknak nincs az a módszere, amit a szerző be ne vetne, hogy minden lehetséges tény, ismeret feltáruljon az elemzett alkotásokról: restaurátori segítséggel széleskörű technikai vizsgálatok kapcsolódnak gyűjteménytörténeti, stíluskritikai, ikonográfiai megállapításokhoz, hogy általuk helyet kapjon a mű mestere oeuvre-jében és a festészet történetében egyaránt. Az all-round jelző ebben az esetben nem a többé-kevésbé minden témában jártas szakembert jelenti, hanem azt a tudóst, aki speciális területéről valóban átfogó tudással rendelkezik.

Urbach Zsuzsa életét a szerencsés és szerencsétlen körülmények váltakozása jellemzi. Szerencsésnek minősíthető a művelt és kreatív polgári családban eltöltött gyerek- és fiatalkor, találkozása a Baár–Madas Gimnáziumban Bibó Istvánné Ravasz Boriskával, aki felkeltette érdeklődését a művészettörténet iránt. Szerencsének, sőt páratlan szerencsének mondható, hogy az ELTE művészettörténeti és középkori régészeti tanszékének hallgatójaként 1957–1959 (!) között egy-egy évet tölthetett a müncheni egyetem vendéghallgatójaként, illetve a londoni Courtauld Institute of Artban – ez a kortársai, de még a 10–15 évvel fiatalabbak közül sem adatott meg senkinek. Az ötvenes évek magyar egyetemi oktatásától merőben eltérő nyitottság, az itthon akkoriban kevésbé ismert módszerek olyan alapot teremtettek, amire a továbbiakban lehetett építeni. Pozitívum volt a Szépművészeti Múzeumban, a Régi Képtárban, a műtárgyak közvetlen közelében eltöltött majd három évtized, de az is, hogy nyugdíjazása után két izgalmas feladat várt rá: a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen a második magyar művészettörténeti tanszék létrehozása (1997), illetve a múzeum katalógussorozatában az 1460-1540 közötti németalföldi festményeket feldolgozó, már említett kötet összeállítása.

A szerencsétlen események sorát szakmai szempontból az nyitotta meg, hogy első nekirugaszkodásra származási okokból nem vették fel az egyetemre, bár – megint csak némi szerencséivel – a budavári ásatásokon dolgozott egy évet

középkoros régészek mellett, ami bővítette látókörét. Az egyetemi diploma után pedig az állásszerzés okozott gondot. Addigra már a Szépművészeti Múzeum hajdani Régi Magyar Osztályának vezetője, a Radocsay Dénes mellett töltött gyakorló évben belekóstolhatott a múzeumi munkába, ezért a váltás a Fővárosi Tanács Kulturális Főosztályára, illetve Műemlék Felügyelőségére (1962–1963) nagyon távol eshetett eredeti elképzeléseitől. Egy fokkal közelebb érezhette érdeklődéséhez a Corvina Kiadó művészeti szerkesztőségén eltöltött két évet (1964–1965), bár ennek hozadéka – a *Magyarországi Műkincsek*, illetve a *Corvina Műemlékek* sorozat köteteinek szervezése-szerkesztése – már csak akkor mutatkozott meg, amikor munkahelyet váltott.

Urbach Zsuzsa 1966-ban került a Szépművészeti Múzeumba, és három évet leszámítva, amikor a Közönségkapcsolatok csoportját vezette (1971–1974), mindvégig a Régi Képtár munkatársa (1966–1994), négy évig annak osztályvezető-helyettese, majd osztályvezetője volt. Múzeumi működésének kezdeti éveire esik első könyvének, a korábban épp általa szerkesztett *Magyarországi Műkincsek* sorozat *Korai németalföldi táblaképek. Szépművészeti Múzeum, Budapest – Keresztény Múzeum, Esztergom* kötetének megjelenése (Budapest, 1971; több nyelven, több kiadásban), mintegy lezárása pedig a képtár többkötetes katalógusának az a két tagja, amelyben tetemes mennyiségű németalföldi (*Museum of Fine Arts Budapest. Volume 2. Old Master's Gallery. Summary catalogue. Early Netherlandish, Dutch and Flemish Paintings.* Budapest, 2000. Ember Ildikóval és Gosztola Annamáriával), illetve német, osztrák és cseh (*Museum of Fine Arts Budapest Volume 3. Old master's gallery. Summary catalogue. German, Austrian, Bohemian and British Paintings.* Budapest, 2003 Benkő Évával és Garas Klárával) táblát ismertetett. Utóbbival szinte párhuzamosan részt vett az esztergomi Keresztény Múzeum CD-ROM katalógusának munkálataiban is (*Németalföldi festészet [15–16. század].* In: Keresztény Múzeum. Esztergom, 2004).

Művészettörténész pályáját, amelynek központjában kezdetektől a 15–16. századi festészet állt, azonban korábban kezdte. Szakdolgozati, majd doktori dolgozati témája M S Mester volt. A késő középkori művészettörténet nagy rejtélyének számító festőt táblájának ikonográfiai jellegzetességei felől közelítette meg, amihez az indíttatást a második világháború idején és az azt követő években az ikonográfiai kutatás centrumának számító The Courtauld Institute of Artban eltöltött időszak adhatta (*M S Mester Vízitáció képe a 15. századi ikonográfiai fejlődés tükrében;* szakdolgozat, ELTE BTK Művészettörténet, 1960, ill. *M S Mester Vízitáció képének ikonográfiai problémái,* ELTE BTK Művészettörténet, 1963; megjelent: *Die Heimsuchung*

Mariä, ein Tafelbild des Meisters M S. Beiträge zur mittelalterlichen Entwicklungsgeschichte des Heimsuchungsthemas, Acta Historiae Artium X. 1964, 1–2, és 3–4). A téma évtizedekig foglalkoztatta; ezt nemcsak számos kisebb cikk és előadás bizonyítja, hanem az 1997-es M S kiállítás katalógusához írott tanulmánya is (*Marginális megjegyzések M S Mester művészetéhez. In: „Magnificat anima mea Dominum”. M S Mester Vizitáció képe és egykori selmecbányai főoltára. Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 1997, 77–100).*

Az ikonográfiai kutatások végigkísérték Urbach Zsuzsa tevékenységét. Az *Acta Historiae Artium* 1974-es számában terjedelmes cikkben foglalkozott a németújvári ún. Fonó Madonna stílusfejlődésének és témájának kérdéseivel, hogy vizsgálódásainak eredményeként a tábla végül „Szent József kételye” meghatározással kerüljön be a szakirodalomba (*‘Dominus possedit me...’ (Prov. 8,22) Beitrag zur Ikonographie des Josephszweifels. Die Güssinger Tafel ‘Maria beim Spinnen’ Acta Historiae Artium XX, 1974, 199–266).* A Szent Családhoz, illetve speciálisan Szent Józsefhez kötődött az az előadás is, amelyet egykori mestere, Radocsay Dénes halálának 20. évfordulóján tartott „A középkori magyar művészet kutatásának helyzete” konferencián, és az almakeréki „Jézus születése” freskón József szerepét világítja meg (*Ikonográfiai megjegyzések az almakeréki Nativitas-freskó egy motívumához. Ars Hungarica 1995, 2, 133–135).* De boncolgatott ikonográfiai kérdéseket a Szépművészeti Múzeumba kerülésétől kutatásait meghatározó németalföldi festészet területén Robert Campintól kezdve (*On the Iconography of Campin’s Virgin and Child in an Interior: The Child Jesus comforting his Mother after the circumcision. In: Flanders in a European perspective. Manuscript illumination around 1400 in Flanders and abroad. Proceedings of the International Colloquium Leuven, 1995)* Petrus Christuson át (*Domus Dei est et porta coeli. Megjegyzések Petrus Christus Madonna-képének ikonográfiájához. In: Zádor Anna köszöntése. Építés-Építészettudomány V. 1973 3-4.; vagy A Szent Család ikonográfiájának kezdetei: zsáner, narratíva vagy Andachtsbild? Esettanulmány Petrus Christus képeről. In: Keresztény ikonográfiai konferencia a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Művészettörténeti Tanszékén. Művészettörténeti Értesítő, 1999, 1–4, Symbol, narrative or genre: The Holy Family of Petrus Christus. Előadás „Petrus Christus: Renaissance Master of Brugge” egy New York-i kiállítás alkalmából, 1994 - publikálatlan) az esztergomi Keresztény Múzeum 16. század közepi Szent Bernát látomása táblájáig (*Lactatio Sancti Bernardi. Ein Renaissance-Gemälde des Christlichen Museums von Esztergom. Acta Historiae Artium 2006, LXVII, 79–91*), illetve a motívumvándorlás példájáig (*Ein flämischer ikonographischer Bildtypus im italienischen Quattrocento. Bemerkungen zur Studie von Éva Eszláry. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux Arts, 2004, 100, 63–78).* Nem maradhatott ki természetesen Pieter Bruegel, a*

múzeum egyik legfontosabb festményének alkotója sem, bár ikonográfiai szempontból Urbach Zsuzsa a festő bécsi képéről, illetve Mária-ábrázolásairól is tartott előadást több országban (*The iconography of 'Christ Carrying the Cross' by Pieter Bruegel the Elder, in the Kunsthistorisches Museum in Vienna*. Előadás, University of Central England Birmingham, 1993; *Mária ábrázolása Bruegel festményein. „Corpus Sanctum – Corpus Humanum – Corpus Regni” szimpózium, Budapest, Magyar Képzőművészeti Egyetem, 2000*). Folytatott ikonográfiai vizsgálatokat a késő középkori német festészet alkotásain is („*Ego sum Deus et homo*”. *Eine seltene Darstellung der Infantia Christi auf einem Triptychon des Christlichen Museums in Esztergom*. *Acta Historiae Artium* 1993, XXXVI, 14; „*Maria und Elisabeth mit ihren Kindern*”. *Die Nürnberger Tafel: Genre, Erzählung oder Symbol?* In: *Begegnungen mit alten Meistern. Altdeutsche Tafelmalerei auf dem Prüfstand*. Hrsg. F. M. Kammel, C.B. Gries, Nürnberg, 2000, 39–50). Foglalkozott egy a reformáció idején kialakult ábrázolással (*A bűnbeesés és megváltás allegóriája. A lutheri tanítás egy ismeretlen ábrázolása*. *Diakónia, Evangélikus Szemle* V. 1983, 19–29; *Eine unbekannte Darstellung von 'Sündenfall und Erlösung' in Budapest und das Weiterleben des Cranachschen Rechtfertigungsbildes*. *Niederdeutsche Beiträge zur Kunstgeschichte*, 1989, XXVIII, 33–63; *A korai reformáció ikonográfiai kérdései*. Előadás, Budapest, 1983), illetve a Szent Család hétköznapijainak protestáns értelmezésével (*Die vier Zeiten des Tages im Leben der Hl. Familie. Ein Beispiel der protestantischen Hauslehre in der Kunst der Gegenreformation*. *Kép, képmás, kultusz*. Előadás, Szeged, 2002; *Die vier Tageszeiten im Leben der Heiligen Familie. Rekonstruktionsversuch einer seltenen Ikonografie bei Johann Ulrich Loth*. *Jahrbuch des Vereins für Christliche Kunst in München* E. V. Lindenberg 2004, XIII, 68–100). Egy ikonográfiai felismerés nyomán korrigálta a Szépművészeti Múzeum Hans Baldung Grien korábban névtelen szentként számon tartott képének témáját (*La Vierge de Douleur de Hans Baldung Grien au Musée des Beaux-Arts*. *Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts*. 1970, 34–35, 57–84.). Nem hagyta érintetlenül az ikonográfia egy speciális területe, a portréikonográfia sem (*Kolumbusz ismeretlen arcképe a Szépművészeti Múzeumban*. *Új Művészet* 1993, VI, 46–50; *Adalékok Miksa császár portréikonográfiájához*. In: Zádor Annának kilencvenedik születésnapjára, *Művészettörténeti Értesítő*, 1994, XLIII, 19–26).

A németalföldi művészetre vonatkozó kutatásainak egyik első terméke egy 1969-ben a múzeum Bulletinjében megjelent cikk volt a Régi Képtár egy korábban szinte figyelemre se méltatott képéről, Hieronymus Bosch „A gyönyörök kertje” című triptychonja egy részletének másolatáról (*Hieronymus Bosch 'A gyönyörök kertje' című képének másolata a Szépművészeti Múzeumban*. *Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts*, 1969, 35–49; *The*

Budapest copy after Bosch reconsidered. Előadás, 1999). Bár a darab nem volt egészen ismeretlen (Tolnay Bosch monográfiájának 1965-ös kiadásában foglalkozott vele), Urbach Zsuzsa egy olyan kutatásnak lett elindítója, amely e különös festő tábláinak másolatait és parafrázisait gyűjti össze. A nem közkeletű témák iránti érdeklődését mutatja az is, hogy 1976-ban *A Művészet Kiskönyvtára* népszerű ismeretterjesztő sorozatban *Gertgeen tot Sint Jans*ról jelentetett meg kismonográfiát, akinek munkásságáról addig ugyancsak kevés külön kiadvány látott napvilágot, tudományos monográfiája ma is hiányzik.

A Bosch-másolat utóbb bekerült tevékenységének egy speciális területére, a művek technikai vizsgálata közé is (*The Copy of the Garden of Delights in Budapest Revisited*. In: Colloque XIV pour l'étude de la technologie et du dessin sous-jacent dans la peinture Jérôme Bosch et son entourage et autres études. Bruges – Rotterdam, 2001). A másolattal/másolatokkal való foglalkozás egészen más aspektusból később is felbukkan Urbach Zsuzsa munkásságában: a máriacelli kegykép kapcsán (*'Genuina effigies...'* A máriacelli kincstár kegyképének másolata a Szépművészeti Múzeumban. Művészettörténeti tanulmányok Mojzer Miklós hatvanadik születésnapjára. Budapest, 1991, 255–261), illetve általánosságban a kegyképek másolatairól rendezett bruges-i konferencián („*Imagines ad Similitudinem*.” *Questions of copies after Miraculous Images – Gnadenkopien*. In: Colloque XV pour l'étude, pastiches. Bruges, 2003, előadás). E témához kapcsolódott egy az „Archaizmusok és klasszicizmusok” konferencián elmondott „*Ymagines ad similitudinem*”. *Kegymásolat mint az archaizmus egyik formája* előadása (Budapest, Magyar Nemzeti Galéria, 2004.)

A Szépművészeti Múzeum és az Institut Royal du Patrimoine Artistique közötti megegyezésnek köszönhetően már 1969-től megfordult az intézet brüsszeli székhelyén, megismerkedett vizsgálati módszereikkel – amelyek közül Magyarországon akkoriban még a pár évtizeddel korábbiak használata sem volt problémamentes –, és ott szerzett tapasztalatait az 1980-as évektől a 21. század első évtizedéig cikkek sorozatában publikálta (*Le dessin sous-jacent dans la peinture. Colloques I-IV*. Művészettörténeti Értesítő, 1985, XXXVI, 193–203; *Research report on examinations of underdrawings in some Early Netherlandish and German panels in the Budapest Museum of Fine Arts. I*. In: *Le dessin sous-jacent dans la peinture. Infrarouges et autres techniques d'examen. Laboratoire d'étude des oeuvres d'art par les méthodes scientifiques. Colloque VI*. 1985 [1987], 83-84; *Research report on examinations of underdrawings in some Early Netherlandish and German Panels in the Budapest Museum of Fine Arts. 2*. In: *Le dessin sous-jacent dans la peinture. Dessins sous-jacent et copies. Colloque VIII*. 1989 [1991], 77–91; *Research report on examinations of*

underdrawings in the Museum of Fine Arts, Budapest, 3. In: Le dessin sous-jacent et la technologie dans la peinture. La peinture dans les Pays-Bas au 16e siècle. Pratiques d'atelier. Infrarouges et autres méthodes d'investigation. Colloque XII. 1997 [1999], 121–135; *Research report on underdrawings of Netherlandish and German paintings in the Museum of Fine Arts, Budapest 4.* Procédés, méthodologie, applications. Colloque XIII. 1999 [2001], 93–108). De a Szent András oltár Mestere két táblájának technikai vizsgálatokon alapuló kutatása volt a kiindulópontja egy 2010-es tanulmányának is (*Two underdrawings by the Master of the St Andrew altarpiece.* In: Bonum et pulchrum. Essays in art history in honour of Ernő Marosi on his Seventieth birthday. Budapest, 2010, 273–280).

Mint a Régi Képtár 15–16. századi németalföldi műveit vizsgáló kutatót, Urbach Zsuzsát különösen inspirálta a múzeum két ikonikus alkotása: Van Eyck elveszett „Keresztvitel” táblájának másolata (*A Sixteenth-century copy of the lost Eyckian Way to Calvary. Marginal remarks.* Bulletin, Institut Royal du Patrimoine Artistique, Bruxelles, 2006–2008 [2009], 177–188), illetve Bruegel „Szent János prédikációja”, és annak nyomán az oeuvre más művei (*Notes on Bruegel's archaism. His relation to early Netherlandish painting and other sources.* Acta Historiae Artium, 1978, XXIV, 237–256; *A revival of the 'Primitifs flamands' in Bruegel's Christ Carrying the Cross. The iconography of the group of St. John and the Holy Women.* Előadás, Bryn Mawr College, USA, 1982, illetve London, Courtauld Institute 1987 és másutt; *The sources of Bruegel art and his relation to early Netherlandish painting. Quotation, revival, or archaism in the Vienna Carrying of the Cross.* Washington, National Gallery of Arts – Center for Advanced Study in the Visual Arts, 1985, 83–84; Bruegel bécsi Keresztvitelének ikonográfiai problémái. Előadás, Budapest, 1988; *Die Bedeutung der alten Niederländer für Bruegels Kreuztragung in Wien.* Sitzungsberichte, Kunstgeschichtliche Gesellschaft zu Berlin, 1989–1990 [1992], 9–12; *Ein Wiederaufleben der altniederländischen Malerei in Bruegels Kreuztragung.* Előadás, Köln, 1990, illetve Drezda 1996 (a téma összefoglaló publikálása befejezetlen maradt); *Questions of Bruegel's painting in Budapest: The Sermon of St John the Baptist.* A régi flamand művészet emlékei Magyarországon. Budapest, 2000; *Marginal remarks to Bruegel's Sermon of St. John the Baptist in Budapest.* In: Flemish art in Hungary. Koninklijke Vlaamse Academie van België voor Wetenschappen en Kunst. 2004, 79–90). De Tolnay Károly nyolcvanadik születésnapjára összefoglalta a világhírű tudós munkásságának a németalföldi művészetre vonatkozó megállapításait is (*Köszöntés Tolnay Károly nyolcvanadik születésnapjára.* Ars Hungarica, VII, 1979, 122–128).

Németalföld középkori művészete mellett több alkalommal is górcső alá vette a német festészet egyes alkotásait, elsősorban Dürerét és kortársaiét (*A budapesti Dürer festmény kérdései*. Előadás a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulatban, 1975; *Német vagy németalföldi? Eredeti vagy hamis? Kutatások az esztergomi Keresztény Múzeumban*. Henszlmann Lapok 1998, 6–7; *Ein Burgkmaierbildnis von Albrecht Dürer? Probleme des Budapester Bildnisses*. Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums. Nürnberg, 1985, 73–90; *Beobachtungen zur Marienod-Tafel von Hans Holbein dem Älteren in Budapest*. In: Pinxit, sculpsit, fecit. Kunsthistorische Studien. Festschrift für Bruno Bushart. München, 1994, 71–83; *Holbein: Mária halála kép vizsgálata*. Előadás a Magyar Képzőművészeti Egyetem Restaurátor Intézetében, 2000);

Múzeumi pályájának kezdetétől rendszeresen részt vett a Régi Képtárat gyarapító vásárlásokban, és a Bulletinbe írott rövidebb-hosszabb cikkeiben regisztrálta az új szerzeményeket, illetve elemezte a kevésbé ismert vagy egyenesen ismeretlen alkotásokat (*Nouvelle acquisitions (1967–1972)*. Peintures du Musée Hongrois des Beaux-Arts – A Szépművészeti Múzeum Közleményei 41, 1973, 53–54, 56, 65–66, 88); *Un tableau inconnu de Hendrick de Clerck au Musée des Beaux-Arts – Hendrick de Clerck egy ismeretlen képe a Szépművészeti Múzeumban*. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux-Arts – A Szépművészeti Múzeum Közleményei, 1978 [1979] 51, 123–147; *Une oeuvre inconnue de Johann König au Musée des Beaux-Arts*. Ágnes Czobor in memoriam. – Johann König egy ismeretlen képe a Szépművészeti Múzeumban. Czobor Ágnes in memoriam. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux Arts – A Szépművészeti Múzeum Közleményei 1987 [1990], 68–69, 149–172; *Ein unbekanntes Bild des Jacob Cornelisz van Oostanen in Budapest*. Clarae Garas LXX annos natae. Acta Historiae Artium XXXIV, 1989, XXXIV, 87–94; *Inventory number 96.3. Road to Calvary attributed to the Master of the Augsburg Ecce Homo*. In: Ex fumo lucem. Baroque studies in honour of Klára Garas. Presented on her Eightieth birthday. Budapest, 1999, 65–80; *Barend (Bernaert) van Orley (active in Brussels after 1515 – died in 1541/42): The Agony in the Garden – Barend (Bernaert) van Orley (működött Brüsszelben 1515 után – meghalt 1541/42-ben): Krisztus az Olajfák hegyén*. Bulletin du Musée Hongrois des Beaux Arts – A Szépművészeti Múzeum Közleményei 2006, 105, 193–195, illetve ugyanerről részletesen az Arte Cristianában: *Notes on the Nassau-Mendoza Passion series by Barend van Orley*. In memoriam Miklós Boskovits, a fellow classmate and dear friend. Arte Cristiana, 2012, V–X, 225–240). De felkeltette figyelmét egy magángyűjteményben őrzött középkori osztrák táblakép (*Megjegyzések a soproni Zettl-Langer gyűjtemény osztrák gótikus táblaképehez*. In: Tanulmányok Csatkai Endre emlékére. Sopron, 1996, 95–111), egy hajdan magyar magángyűjteményben volt németalföldi alkotás

(„Nyombiztosítás”. Egy korai németalföldi kép egykor magyar magángyűjteményben. Művészettörténeti Értesítő, 2001, L, 1–13; *An Ecce Agnus Dei attributed to Juan de Flandres*. Antwerpen, 2001) és a budapesti múzeum egy eddig feldolgozatlan késő gótikus oltára is (*Der Latscher Nothelfer-Altar. Verloren und wiedergefunden*. Veröffentlichungen des Tiroler Landesmuseums 2001, LXXXI, 73–91).

Számtalanszor volt munkatársa a Szépművészeti Múzeumban vagy a múzeum anyagából külföldön rendezett kiállításoknak is. Legnagyobb vállalkozása az 1990-ben Utrechtben rendezett „Németalföldi művészet magyar múzeumokban” (*Middeleeuwse Nederlandse kunst uit Hongarije. Een keuze uit de collecties van het Museum voor Schone Kunsten, Boedapest en het Museum voor Christelijke Kunst*, Esztergom, Utrecht, Rijksmuseum Het Catherijneconvent, 1990, 7–12, 16–4) bemutatója volt, aminek létrehozásában vezető szerepe játszott. Már 1969-ben hozzájárult egy kép leírásával egy brüggei kiállítás katalógusához (*Primitifs flamands anonymes. Maîtres aux noms d'emprunt des Pays-Bas Méridionaux du XVe et du XVIe siècle*. Bruges, Groningenmuseum, 1969), részese volt az 1991-es leuveni Dirk Bouts bemutatónak, de katalógustételekkel gazdagította a 2003-as bécsi Kaiser Ferdinand kiállítás katalógusát is. Szerkesztője volt a Tokióban rendezett „Reneszánsz képek a budapesti Szépművészeti Múzeumból” kiállítás katalógusának, és 29 mű leírásával járult hozzá az északi reneszánsz művek ismertetéséhez (*Northern Renaissance*. In: *Renaissance paintings from the Budapest Museum of Fine Arts*. Tokyo, 1994, Nr 45–70). Munkatársa volt az ugyancsak Tokióban rendezett „Bruegel világa” (*The world of Bruegel. The Coppée collection and Eleven international museums*. Tokyo, 1995, 120–123) kiállításnak, de előtte és utána is dolgozott szinte valamennyi olyan tárlaton, amikor a múzeum anyagát külföldön mutatták be.

Mojzer Miklóssal együtt rendezte a „100 éve közkinccs az Esterházy Képtár. Az Esterházy gyűjtemény remekei” (1970) kiállítást, közreműködője „A Szépművészeti Múzeum 30 éve. 1945-1975 legszebb új szerzeményei” (1975), valamint a múzeum jubileumi tárlatának („75 éves a Szépművészeti Múzeum. 1906-1981.” Budapest, 1981). Ott volt a múzeum anyagát ismertető kötetek, albumok szerzői, szerkesztői között is (*A Szépművészeti Múzeum képtára: vezető*. Budapest, 1977; *Remekművek a Szépművészeti Múzeumból*. Budapest, 1988 – mindkettő több kiadásban, több nyelven).

Munkatársa volt az 1980–2008 között létrehozott nagy időszakos kiállításoknak is, a már említett M S Mester kiállításon kívül többek között a „Mátyás király és a magyarországi reneszánsz, 1458–1541” (1982), „Luther Márton emlékezete. A lutheri reformáció emlékei Magyarországon a XVI–XVII. században. Kiállítás a

reformátor születésének 500. évfordulójára” (1983); „Mons Sacer 996–1996. Pannonhalma 1000 éve” (1996); „Habsburg Mária, Mohács özvegye. A királyné és udvara 1521–1531” (2005), „Hunyadi Mátyás, a király. Hagyomány és megújulás a királyi udvarban, 1458–1490” (2008), „Kálvin hagyománya. Református kulturális örökség a Duna mentén” (2009) tárlatnak.

A múzeumi munka mellett már a Pázmány Péter Tudományegyetem művészettörténeti tanszékének megalapítása előtt is belefért tevékenységébe a tanítás: tanított az ELTE művészettörténeti tanszékén és a CEU középkor-tudományi tanszékén is. Részt vett a szakma közéletében: tagja a Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Szakbizottságának (1983-tól), 1990–2000 között a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat alelnöke, 1994–2008 között az Acta Historiae Artium szerkesztőbizottságának tagja volt.

Minden kutatónak fontos munkája kiteljesítéséhez a külföldi tanulmányok lehetősége. A pályakezdő brüsszeli ösztöndíj mellett Urbach Zsuzsa hosszabb időt tölthetett 1984-ben a washingtoni National Gallery of Artban CASVA (Center for Advanced Studies in the Visual Arts) ösztöndíjjal, 1998-ban a Firenzében a Villa i Tattiban a Harvard Center for Italian Renaissance Studies, végül 2006-ban Londonban a The Warburg and Courtauld Institute F. Saxl ösztöndíjával. Utóbbi évente egy senior kutató nyerheti el.

Munkásságát a Magyar Régészeti és Művészettörténeti Társulat 1976-ban Pasteiner, 1989-ben Ipolyi emlékéremmel díjazta, 1999-ben megkapta a Soros Alapítvány Fülep Lajos díját, 2016-ban pedig a MTA Művészettörténeti Tudományos Bizottsága az Opus mirabile különdíjával jutalmazta *Old Masters' Gallery catalogues, volume 3. Early Netherlandish painting ca. 1460-1540* kétkötetes katalógusát. 1995-ben tiszteletbeli tagjává választotta a Historians of Netherlandish Art – egyetlen közép-kelet-európaiként és egyetlen nőként.

(körber)